Ex. A.
Stockholm -
Nord.mus. & Skansen -
[Utst.-kat.]

[104]

[104]

N.M:s vägledn
Tillf. utst. 1960

SIDEN, SAMMET, SKINN ELLER LÄRFT

Möbelklädslar från äldre tid

Nordiska museet den 16 sept. 1960

Det händer ofta att allmänheten vänder sig till Nordiska museet för att få råd när det gäller att anskaffa ny klädsel till äldre möbler. Museets uppgift har då varit att i första hand tala om hur möblerna kunnat vara klädda på den tid de var nya. Med sådana riktlinjer blir kanske sökandet på den moderna textilmarknaden mindre famlande.

Denna utställning visar klädslar från 1600-talets slut till 1900-talets början, med tonvikten lagd på vanliga och enklare typer. Det är tyvärr mycket sällan som äldre möbler har kvar sina originalklädslar. Material har slitits ut eller blivit omoderna. Man kan hitta flera lager av klädslar på en stol och det ger en kunskap om smakens växlingar. Ofta har också gamla möbelklädslar förvarats skilda från sina möbler och slutligen hamnat i Nordiska museets magasin.

Dessa större och mindre prover har utställts tillsammans med fotografier av stolar, som kan tänkas ha haft en dylik klädsel.

Det är först under 1600-talet som stolen blir allmänt förekommande i herremanshemmen. Vanligen är den helt av trä med en lös dyna. När klädsel förekommer är den ofta av skinn. Denna fästes med remmar och täta rader av mässingsspik. Även ryggstolparna var då klädda med skinn. Skinn har använts genom alla tider, däremot har gyllenlädrets användning varit begränsad till 1600-talets slut och 1700-talets början och till en renässans i slutet av 1800-talet. Under 1600-talet och under tidigt 1700-tal var mönstrad och omönstrad sammet vanlig och även heltäckande broderier.

Under rokoko och gustaviansk tid blir kattunet vanligt. Det är ett tunnt och föga hållbart bomullstyg med tryckt mönster. Under rokokon älskade man blommönster, under gustaviansk tid kom figurala motiv och strängare blomkompositioner i bruk. Man lade ner stor möda att göra dessa tyger ljus- och tvättäkta och de har bevarats märkvärdigt väl. De användes till såväl möbelklädsel, överdrag, sängomhängen och väggbeklädnad under rokokotiden. Schaggen är en billigare och starkare ersättning för sammet. Sidendamast med stora mönster av 1600-talstyp höll sig kvar som möbel- och väggklädsel genom hela 1700-talet.

Under 1700-talet användes en mängd hemvävda linnelärfter i rutigt och randigt både som möbelklädsel och som överdrag. Till och med i en så elegant miljö som Kavaljersflygeln på Gripsholm användes omväxlande kattuner och linnelärfter med en enkel rutning som just sommaren 1960 varit aktuellare än någonsin.

I empirens inredningar användes samma tyg till möbelklädsel, väggbeklädnad och gardiner. Man föredrog siden med skarp bottenfärg, gärna vinröd eller grön med mönster i guldgult eller vitt, som gav samma effekt som möblernas mässingsbeslag. Stolsitsarna gjordes nu höga med en rak kant. Tidens förkärlek för koncentrerade mittmotiv och bårder visar sig även i mönster på tryckta tyger. Under denna tid kom vaxduken in som en ersättning för skinn. Den fästes vanligen med täta rader mässingsspik.

NORDISKA MUSEETS BIBLIOTEK

Under 1840-talet dyker nya mönstertyper upp. Man använder gärna tryckta tyger, ibland chintzade och ofta med ett övre och ett undre mönsterskikt, där ett kraftigare mönster avtecknar sig mot en svag randning eller ett lätt skuggmönster. Av vävda tyger var damasten populär, både den hemvävda och den fabriksgjorda i ylle eller bomull.

Till möbler i nyrokoko användes ofta stormönstrade tyger. De kunde vara vävda i ylle- eller bomullsdamast, ofta i två kontrasterande färger. För salongsmöbler hade man gärna glänsande sidentyger vävda som damast eller brokatell. Samtidigt med detta förekom rutiga ylletyger, inspirerade av skotska tartans. Detta kan ses mot bakgrunden av Walter Scotts romaner och det stigande intresset för England efter världsutställningen i London 1851. Under 1800-talets mitt och senare del broderades stora mängder möbelklädslar i korsstygn företrädesvis blommor i starka färger. På verandor och på sommarnöjen klädde man korgmöbler med storblommiga tryckta tyger ofta med tredimensionell verkan i mönstret. Under 1870-80-talen användes grova mönstervävda tyger eller ylleschagg tillsammans med rika snörmakerier.

Jugendtidens stiliserade blommönster kom som en protest mot 1800-talets naturalism. Damastvävnader utfördes maskinellt i merciserad bomull. 1899 grundades Föreningen för svensk hemslöjd, som arbetade på att taga upp gamla svenska mönster från allmoge- och herrgårdsmiljö och göra dem användbara för dagligt bruk.

Litteratur: Wallin, S., Nordiska museets möbler från svenska herremanshem, 1935, del III, s. XXV ff.

Utställningen har arrangerats av intendent Elisabet Stavenow och fru Inger Hålling-Johansson.